

Kozjak, Tonovcov grad, Otona

Poezija slapa, gradu in tolmana

Dostop: To je predlog za hkratni obisk treh znamenitosti ob Soči nad mesetecem Kobarid, ki sicer slovi po izrednem muzeju prve svetovne vojne. Prvi cilj je slap Kozjak. Oddaljen je pol ure peš od tako imenovanega Napoleonovega mostu čez Sočo. Drugi je arheološko najdišče Tonovcov grad (412 m). Od Kobarida do označenega parkirišča za grad na cesti proti Bovcu je 2 km. Od tam je 10 minut strme hoje do najdišča. Ob isti cesti, ki pelje proti Bovcu, je po dveh nadaljnjih kilometrih še eno majhno parkirišče na desni, kjer je kažipot k Otoni, najlepšem tolmanu na Soči. Strma neoznačena pot k Otoni je ponekod utrjena z železniškimi pragovi. Do Soče je kakšnih deset minut spusta. Izlet se da opraviti v pol dneva, hoje pa je sešeto za nekaj več kot dve uri. Pristopi k trem znamenitostim so označeni, dobro vzdrževani, vendar ponekod zahtevajo previdnost in spretnost. Priporočljiva zemljevida: Krnsko pogorje in Kobarid 1 : 25 000 ali Posočje 1 : 50 000.

Naravne lepote

Zgodovinsko-kulturne znamenitosti

Grapa najprej ne obeta nič posebnega, saj je nad njo – pa še nad senožetnimi pobočji – videti od potresov tako nesrečno prizadeto vas Magozd. Napisi na smernikih napovedujejo, da je do

Slap Kozjak

slapa Kozjak pičlih 15 minut hoje. Kdaj pa kdaj ob neprestrmem potočku zaplahuta hladen piš, kot izdih gora. Deber je vse tesnejša, začenja se zvijati in kot odrta rebra kazati svoje uvite kamnite sklade iz vse temnejšega apnenca. Vršanje dreves, ki ga je bilo slišati od gori, nad grapo, kmalu preglasi bučanje svetle vode, ki pod še enim vojaškim mostom pada v zeleno zaseko. Kmalu se znajdeš v velikanski naravni kupoli, v katero ti pomagajo stopnice in varni leseni mostovži, ki so jih naredili prizadevni kobariški turistični delavci. Kamniti skladi v tej kupoli so se privzdignili in poševno skrčili, kakor da so se porojevali v dolgih mukah, vrh njihovega svoda pa je velikanska reža, skozi katero bi se nemara tudi podnevi dalo videti zvezde, če ... če se na dnu reže kot bleščeč bel šal ne bi svetlikal šumen vodni pramen. Dobrih dvajset metrov globoko se slap Kozjak navpično zliva v zelen tolmun, ki

je tako čist, tako presojen, da bi še Soča zazelenela od zavisti.

Ko se po zložni poti vračaš v Kobarid, znenada in nepričakovano, ko še nisi iz grape, dišne vate topli vzbuh iz širokih ust Spodnje Soške doline, od tam, kamor že zaide kakšen galeb, kar pomeni, da se tu začneinja Mediteran.

Detektivi znanosti

Za **Tonovcov grad** je treba spet prečkati Napoleonov most in se čez četrto ure lagodne hoje po glavni cesti proti Bovcu začeti vzpenjati v strm gozd. V primerjavi s skalnimi gmotami Krna (2244 m) na vzhodni strani in Kobarjškega Stola (1873 m) na zahodni se zdi hrib Tonovcov grad s svojo višino (412 m) komaj krtina v veličastni pokrajini. Ko pa se z njegove uleknjene vršne ploščadi razgledaš doli proti Kobaridu, se ti zdi, da si visok in skrit. Vidiš vse, tebe ne vidi nihče. Kje je tu zakleti grad, o katerem govori ljudsko izročilo, se vprašaš, kje sledovi skritih zakladov, kje vlažne stene, ki so poganjale revmo v kosti roparskih vitezov, kje so skrivnostne stopnice in hodniki v teh skalnih strminah nad Sočo ...

Najprej so le stopnice, vojaške stopnice. So izredno gradbeno delo italijanskih inženircev iz prve svetovne vojne. In tudi nekaj napol zasutih hodnikov se vije na južnem delu Tonovcovega gradu. Bili so del nemških obrambnih položajev leta 1945; so pravzaprav jarki med strojničnimi in minometnimi gnezdi. Kaj pa stene gradu? Odkopanih in že osušenih zidov je kar nekaj. Na veliki arheološki tabli, ki te pozdravi na vhodu v Tonovcov grad, pa je vrisanih še veliko neodkopanih zidov. Hitro ugotoviš, da si se znašel na arheološkem najdišču, da si priča velikemu

Na območju Tonovcovega gradu nastaja zanimiv arheološki park.

H Kozjaku se pride po drzno speljani poti.

odstiranju zgodovine, ki si je ta čokati vršac očitno izbrala za enega svojih vrelišč. Tu niso živeli samo razbojniško nastrojeni ljudje, ki so skušali vse nadvladovati in nadzirati, pač pa so se skrivali ubežni, bogaboječi ljudje. Najimnitnejši zidovi, tisti, vsekani v živ skalni rob na vrhu, so pripadali trem cerkvam, ki so stale druga ob drugi. Kdaj je bila krščanska vera tako močna, da je na tesnem in vegastem kraškem vrhu, kjer je bilo komaj prostora za nekaj desetih hiš, izri-nila vsakršno večje posvetno poslopje? Bilo je to v 6. stoletju, ko so zgodnji kristjani pred nasilnimi barbari, ki so bili vsi po vrsti tudi naši predniki, zbežali v višinske utrjene postojanke. Poleg bram-bovcev so tu živeli tudi visoki duhovniki, ki so Tonovcov grad spremenili v duhovno središče nad soško dolino. A kje je grad? Značilni mravljinčnji pridnosti in natančnosti arheologov gre hvala, da lahko današnji, k površnosti nagnjeni izletnik sploh začne razliko-vati, kaj v tako divje poraščenem škrapljastem svetu pripada zgo-dovini. Tonovcov grad je predvsem še ena junaška zgodba teh Sher-lockov Holmesov sodobne znanosti. Kaj vse so tu že doslej odkrili! Pestnjake kamenodobnega človeka izpred 10.000 let. Kovinske predmete iz homerskih časov. Keltske okrašene ploščice. Kovinske oblačilne dodatke in novce iz različnih rimskih obdobj, okrasje, verske relikvije iz zgodnjekrščanskih grobov. Delčke orodij in oro-žij z začetka srednjega veka, in to gotske, langobardske, slovan-ske ..., med vsem tem tudi žrmlje, ročni mlin, podrobnost, ki očar-

V tolmunu Otona razdaja
Soča svoje najlepše barve.

ljivo potrjuje tukajšnje večno vztrajanje človeka. Gradu pa ni. Je duhovni grad arheologov, teh novodobnih »roparskih vitezov«. Ko bi le vsako ropanje bilo takšno.

Kjer je geologija poezija

To je bil pogled v notranjost zgodovine, preostane nam še globinski pogled v naravo. Kaj je lahko globljega in obenem bolj presojno jasnega, kot je **Otona**, ki sodi med najlepše tolmane na svetu. Da je lep, govori že ime. V slovitem Pletteršnikovem slovarju (1896) najdemo besedo *oton*, star in lep narečni izraz moškega spola za tolmun. Na Kobariškem so tej besedi namenili ženski spol. In tako Otona pripada lepšemu spolu, kar je prav, kar tolmun zasluži. Potresi so mu sicer pobrali nekaj lepotne slave. Potem ko je podor s Krasjega vrha avgusta 1990 načofotal v tolmun nekaj skal in ko je tudi zadnji posoški potres 2004 natresel svoje, je navdušenje za otonske lepote nekoliko uplahnilo, zakaj dno se je zvišalo in Soča iz tolmana hitreje odteka. Še zmeraj pa je reka v Otoni značilne in edinstvene modrozelenne barve, še zmeraj v njej zagledaš po bliskovo odsevajočo endemično soško postrv velikanko, *salmo marmoratus*. Še zmeraj voda zastaja in oblizuje pečevje, curlja tudi s strani, z mahovnatih sten, matični tok reke pa se kotalika, skaklja, doni, buči. Migetajo turkizne lučke, sonce nataplja v globokem koritu svojo zlatnino.

Valovi šumne Soče se na videz kakor da nadaljujejo v slikovito valujočih skladih fliša na stenah obrežja. Fliš je igračkasto zvit, banjast, poskočen in natrgan. V njegovih skladih se menjujeta trd in debelejši peščenec ter mehki, tanjši lapor. V strugi je Soča odplavila lapor in se ulegla na peščenčevo postelj. Kar nam jemlje dih zaradi lepote, je pravzaprav brezčasni znanstveni laboratorij; in geologija je tu poezija. Iščeš besede po velikem slovarju kameinja in vode.

Užitkarski počitek nad Sočo